

Elżbieta Jendrych, Halina Wiśniewska

Studium przypadku jako materiał dydaktyczny w nauczaniu specjalistycznego języka Business English

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1,
127-140

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Elżbieta JENDRYCH, Halina WIŚNIEWSKA

Akademia Leona Koźmińskiego

Studium przypadku jako materiał dydaktyczny w nauczaniu specjalistycznego języka Business English

Efektywność nauczania języka, w tym także języka specjalistycznego, zależy, między innymi, od jakości i różnorodności stosowanych materiałów dydaktycznych, od ich atrakcyjności z punktu widzenia glottodydaktyki oraz od ich atrakcyjności dla uczącego się. Wzbogacenie procesu glottodydaktycznego o nowe materiały do nauki języka specjalistycznego jest dziś potrzebne zarówno studentom, jak i wykładowcom. Jak podaje S. Donna w swojej książce na temat nauczania języka biznesu, przekonanie studentów, że to, co robią, ucząc się języka, ma lub może mieć w przyszłości bezpośrednie przełożenie na umiejętne spełnianie ról zawodowych, jest czynnikiem, który bardzo motywuje ich do nauki. Uczucie studentów odgrywania ról relewantnych dla ich pracy zawodowej w ogromnym stopniu zwiększa ich zaangażowanie w naukę języka (Donna 2000: 281).

Niniejszy artykuł przedstawia studia przypadku jako nowy i interesujący materiał dydaktyczny, który dopiero od niedawna jest wykorzystywany w Polsce w nauczaniu specjalistycznego języka Business English. Materiał ten nie został dotychczas opisany w polskiej literaturze dotyczącej glottodydaktyki. W literaturze anglojęzycznej istnieje już pewna liczba publikacji na ten temat. Większość z nich pozytywnie ocenia studia przypadku jako materiał do nauki języka specjalistycznego i podkreśla jego znaczny potencjał dydaktyczny.

Podstawą tego artykułu są przemyślenia i doświadczenie zdobyte podczas nauczania Business English z wykorzystaniem studiów przypadku na studiach ekonomicznych i na Studiach Podyplomowych Business English.

1. Podstawowe informacje o studium przypadku

Krótki zarys historii

Studium przypadku (*case study*), często także określane jako opis przypadku, zaczęło być w sposób udokumentowany stosowane w nauce w latach 30. ubie-

głego wieku (Chrostowski 2009). Początkowo studium przypadku było stosowane w psychiatrii jako opis choroby sporządzany przez lekarza prowadzącego i służący dokumentacji objawów i przebiegu choroby. Opis ten był do wglądu i konsultacji dla innych psychiatrów, którzy mogli go analizować, interpretować i sugerować własne metody leczenia. Opis choroby jest stosowany do dziś we wszystkich specjalnościach medycznych, a studium przypadku jest w medycynie uznaną metodą dydaktyczną i badawczą.

Od wieków prawo (a szczególnie brytyjski system prawa precedensowego tzw. *case-law*) korzystało z opisów przypadków zarówno w kształceniu prawników jak i w interpretowaniu konkretnych spraw przez sędziów. Opisy przypadków stanowią nadal istotny element kształcenia prawników na całym świecie.

W biznesie studium przypadku zaczęło być wykorzystywane od 1967 roku, kiedy to A. Strauss i B. Glazer stworzyli tzw. teorię ugruntowaną antropologicznie (*grounded theory*) (Glaser, Strauss 1967). Od połowy lat siedemdziesiątych studium przypadku zaczęło być coraz częściej stosowane w nauczaniu przedmiotów ekonomicznych. Harvard Business School bardzo przyczyniła się do propagowania tej metody nauczania i stosuje ją nadal jako wiodącą i w najwyższym stopniu praktyczną metodę nauczania na wielu kierunkach. Obecnie obserwuje się na świecie bardziej humanistyczne niż w ubiegłym wieku podejście do nauczania zarządzania i ekonomii, a co za tym idzie – tendencję do częstszego wykorzystywania studiów przypadku w dydaktyce.

Dziś studium przypadku jest często stosowanym narzędziem badawczym i dydaktycznym w takich naukach, jak np. psychologia, antropologia, socjologia, ekonomia, zarządzanie, finanse, pedagogika, czyli wszędzie tam, gdzie opis i analiza rzeczywistej sytuacji ma walor dydaktyczny lub badawczy.

Definicja i charakterystyka studium przypadku

Studium przypadku jest opisem rzeczywistej sytuacji, w której przedstawiony jest problem albo problemy wymagające rozwiązania. Biznesowe studium przypadku zazwyczaj przedstawia informacje o firmie, głównych decydentach, okolicznościach, w jakich opisywany problem się pojawił, oraz podaje pewne dane potrzebne dla rozwiązania tego problemu.

Typowe studium przypadku ma formę pisemną i zawiera od 2 do 50 stron tekstu. Studia przypadku tworzone przez Harvard Business School mają zwykle około 12 – 25 stron. Znane są również opisy przypadków zarejestrowane na taśmie filmowej oraz studia udokumentowane fotografiami lub nagranyymi na taśmie wywiadami (Chrostowski 2009). Zdaniem G. Eastona (1982: 1) studia przypadku w formie pisemnej są łatwiejsze, gdyż nie wymagają dodatkowego streszczenia informacji. Z tego względu tzw. studia multimedialne są przeznaczone głównie dla osób posiadających umiejętność rozwiązywania tradycyjnych studiów przypadku.

Zazwyczaj studium przypadku jest bardziej przydatne dla celów dydaktycznych wówczas, gdy nie ma prostych zależności przyczynowo-skutkowych w prezentowanej sytuacji oraz gdy w naukach społecznych tzw. czynnik ludzki ma istotny wpływ na przebieg sytuacji i na jej rozwiązanie. Studium przypadku zawiera za-

zwyczaj dane ilościowe i dane jakościowe. Dane te należy poddać wielopłaszczyznowej analizie, ocenić i na ich podstawie (a także wykorzystując własną wiedzę i doświadczenie) znaleźć rozwiązanie najlepsze dla konkretnej sytuacji i w konkretnych warunkach. Dane jakościowe są równie ważne dla znalezienia najlepszego rozwiązania dla danego przypadku jak dane ilościowe. Dane jakościowe są o tyle ważne, że pomagają szerzej spojrzeć na przedstawioną sytuację, a co za tym idzie – bardziej wnikliwie zbadać problem i znaleźć lepsze rozwiązanie.

Należy pamiętać, że studium przypadku użyte dla celów dydaktycznych nie powinno przedstawiać sytuacji, których rozwiązanie jest łatwe i oczywiste, nie powinno naprowadzać ani sugerować jednego konkretnego rozwiązania. Powinno natomiast zmuszać do myślenia, zachęcać do krytycznej analizy sytuacji, dawać pole do różnych interpretacji i prowadzić do podejmowania rozwiązań.

Jak podaje G. Easton (1982: 3) „a 'dead' case is one in which all the case information is presented to the student at the start of the case analysis. To make a case 'live' a way has to be found to inject further information into the case over time. This allows a case to develop in a more realistic way (...) Sometimes this information is given; sometimes it has to be specifically asked for”.

Studia przypadku powinny opierać się na danych autentycznych i być osadzone w rzeczywistym kontekście. Dla studentów najciekawsze są przypadki, które wydarzyły się w ostatnich kilku latach, gdyż mają walor aktualności w szybko zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej. Obecnie większość firm nie chce dawać badaczom dostępu do swoich danych. Dzieje się tak głównie z dwóch powodów: konkurencji i szpiegostwa przemysłowego z jednej strony, a z drugiej – niechęci do ujawniania niekorzystnych informacji o firmie (studium przypadku mówi o problemach, nie o sukcesach). W związku z tym – głównie dla potrzeb dydaktycznych – tworzy się czasami fikcyjne studia przypadku, w których przedstawiona jest sytuacja wysoce prawdopodobna i zbliżona do rzeczywistej (Chrostowski 2009). Zdaniem G. Eastona (1982), wielu studentów nie lubi fikcyjnych studiów przypadku. Kiedy dowiadują się, że przypadek zawiera materiał fikcyjny, ich zainteresowanie jego analizą zmniejsza się.

Podstawowe typy studiów przypadku

W zależności od celu, dla którego zostały napisane i dla którego są analizowane, wyróżnić można następujące typy studiów przypadku: (a) wyjaśniające przyczyny i skutki, (b) opisujące rzeczywistość, (c) eksploratywne – opisujące nowe, niezbadane dotąd zjawiska, (d) krytyczne – opisujące wydarzenia historycznie ważne i niepowtarzalne, (e) odkrywcze – opisujące wydarzenia trudne do zaobserwowania dla przeciętnego człowieka (Yin 1984). W zależności od przeznaczenia studia przypadku dzielimy na: (a) dydaktyczne, (b) badawcze. W zależności od objętości studia przypadku dzielimy na: (a) studia pełnej metody (z dużą objętością, nawet powyżej 50 stron tekstu), (b) studia zawężone (o objętości od kilku do kilkunastu stron).

Studia zawężone są częściej stosowane w dydaktyce podczas zajęć, jako że ich analiza wymaga, w zależności od rodzaju przypadku, od dwóch do dziesięciu go-

dzin pracy. Zdarza się również stosowanie w dydaktyce studiów pełnej metody, ale wtedy jest to raczej zadanie na cały semestr.

Studia zawężone dzieli się dalej na: (a) studia metody przypadków krytycznych (*critical incidents metod*), (b) ministudia przypadku.

Studia metody przypadków krytycznych ilustrują określone teorie lub tezy poprzez badanie sytuacji skrajnych. Natomiast ministudia przypadku charakteryzują się tym, że sytuacja, jaką opisują, nie jest zaprezentowana z fotograficzną dokładnością, a jedynie skrótowo przedstawiona. To powoduje, że przypadek jest stosunkowo krótki (Chrostowski 2009).

Ministudia przypadku posiadają duży walor dydaktyczny, gdyż – w przeciwieństwie do studiów pełnej metody – nie opisują całego obszaru badań (np. całej działalności firmy), ale koncentrują się na wybranych istotnych zjawiskach i procesach, które są tylko szkicowo zarysowane. Ministudia przypadku są wykorzystywane w dydaktyce głównie wtedy, gdy chcemy nauczyć prawidłowego wielopłaszczyznowego rozumienia rzeczywistości i wnikliwej oceny tej rzeczywistości na podstawie danych ilościowych i jakościowych.

W niniejszym artykule przedstawione zostaną doświadczenia dotyczące wykorzystania ministudiów przypadku jako materiału dydaktycznego w nauczaniu języka specjalistycznego Business English.

Struktura ministudium przypadku i jego analiza

Struktura biznesowego ministudium przypadku jest w zasadzie dowolna. Przedstawiony materiał może być zorganizowany w różny sposób, o ile oczywiście jest – co do zasady doboru treści – zgodny z przedstawioną wcześniej definicją. Czasami struktura przypadku jest celowo chaotyczna; oczekuje się wtedy, że student ją uporządkuje. Zdarza się, że przypadek jest tak napisany, że student sam musi zdobywać brakujące informacje. G. Easton określa to w następujący sposób: „students must ask questions in order to fill in what they feel are the relevant details” (Easton 1982: 3). Najczęściej występująca struktura biznesowego mini-przypadku zawiera trzy podstawowe części i jest następująca: (a) wstęp podający krótką charakterystykę firmy i dający podstawowe informacje o realiach, (b) informacje o problemie/problemach zaczerpnięte z różnych źródeł przy pomocy różnych technik, (c) dane ilościowe do zanalizowania (Chrostowski 2009).

Co więc studium przypadku prezentuje? Na wstępie prezentuje organizację; jej wielkość; branżę, w jakiej działa; rynek, na którym działa; głównych decydentów tej organizacji – wszystko w konkretnych granicach czasowych. Inaczej mówiąc, czytelnik ma podane miejsce i czas akcji.

Głównym bohaterem jest natomiast problem lub problemy, które trzeba rozwiązać. Prawdopodobnie z tego powodu analiza studium przypadku jest niekiedy nazywana w literaturze metodą problemową (*‘problem method’*) (<http://www.hbs.edu>). Problemem może być wszystko, co obniża konkurencyjność firmy, co powoduje spadek zysków, co nie pozwala na dalszy rozwój firmy, co utrudnia funkcjonowanie, co powoduje konflikt. Problemem może być to, co dzieje się wewnątrz organizacji (np. konflikt interesów poszczególnych grup pracowników czy

poszczególnych wydziałów) lub to, co się dzieje na rynku i w gospodarce (np. pojawienie się zagrożenia ze strony nowego i potężnego konkurenta, inflacja, kryzys finansowy). Można więc powiedzieć, że studium przypadku to historia zaczerpnięta z życia (albo bliska rzeczywistości) i przedstawiająca problem, dla którego trzeba znaleźć najlepsze rozwiązanie. Struktura opisu tej historii zależy głównie od zamysłu autora przypadku i od celów, jakie dane studium przypadku ma spełnić. Oczywiście zależy też od dziedziny, np. studium przypadku z dziedziny finansów z reguły zawiera dane pochodzące z dokumentów finansowych przedsiębiorstwa lub z ekspertyz finansowych. Natomiast studium przypadku z etyki biznesu może w ogóle nie zawierać danych kwantytatywnych.

Zgodnie ze wskazaniami praktyków (Seperich et al. 1996) biznesowe studia przypadków powinny być analizowane według siedmiu etapów metodologicznych: (a) zapoznanie się z treścią przypadku, (b) zdefiniowanie głównego problemu/problemów, (c) zdefiniowanie celów firmy, (d) identyfikacja ograniczeń, (e) identyfikacja relewantnych alternatyw, (f) wybranie najlepszej alternatywy, (g) opracowanie planu naprawczego. Jak widać z powyższej listy, metodologia studium przypadku wymaga krytycznego i twórczego myślenia oraz oceny istotnych rzeczywistych (lub bliskich rzeczywistym) problemów biznesowych i znalezienia najlepszego ich rozwiązania.

2. Studia przypadku w nauczaniu specjalistycznego języka Business English

Opis przykładowego studium przypadku stworzonego dla potrzeb nauczania języka specjalistycznego

Prezentowane poniżej studium przypadku jest zaczerpnięte z podręcznika *Market Leader* wydawnictwa Longman (Cotton, Falvey, Kent, 2004). Podręcznik ten zawiera studium przypadku w każdej swojej jednostce. Są to studia w dziedzinie zarządzania, finansów, zarządzania zasobami ludzkimi, marketingu, kultury organizacji, czyli dziedzin interesujących studentów uczelni ekonomicznych i innych osób uczących się specjalistycznego języka Business English.

Przykładowe studium przypadku to „Orbit Records” zawarte w jednostce podręcznika pt. Leadership. Tytuł studium przypadku to często nazwa firmy, która jest przedstawiona; tak też jest w tym przypadku. Pierwsza część ma tytuł ‘Background’ i zawiera podstawowe informacje o firmie. Przedstawiona jest krótka historia firmy, obecna jej struktura, profil działalności, wprowadzone niedawno zmiany oraz lakoniczna informacja o spadku zysków w ostatnim okresie. Druga część składa się z dwóch elementów. Pierwszy z nich pt. ‘A change of leadership’ mówi o śmierci założyciela firmy i o przyjęciu nowego dyrektora naczelnego. Okazał się on człowiekiem bez wizji i umiejętności komunikowania się z pracownikami. Dru-

gi element tej części pt. 'Task of the New CEO' informuje, że przyjęto następnego dyrektora naczelnego i wyznaczono mu dwa główne zadania: zwiększenie motywacji personelu i poprawę efektywności. Dział kadr opracował ankietę i rozesłał ją do wszystkich pracowników. Trzecia część to dane ilościowe do analizy: ankietę i jej wyniki.

Zadania do wykonania dla studentów to: zanalizowanie wyników ankiety, znalezienie własnych rozwiązań dla firmy, zapoznanie się z propozycjami zmian wysuniętymi przez nowego dyrektora, porównanie wszystkich propozycji, wybranie najlepszych z nich i uzasadnienie tego wyboru. Zadanie pisemne to napisanie e-maila do sławnego piosenkarza z prośbą o wizytę w sklepie firmowym i z propozycją honorarium dla niego.

Szczegółowe wskazówki dla nauczyciela są podane w 'Teacher's Book'. Mogą one być bardzo pomocne dla mniej doświadczonych nauczycieli. Trzeba jednak podkreślić za S. May (1984: 3), że „ideas for handling cases may come from a textbook but do not give complete answers. If you can open a textbook and copy out a case 'answer' word for word then, strictly speaking, you are not handling a real problem case”.

Metodologia studium przypadku w nauczaniu Business English

Studium przypadku opisanego powyżej wymaga, według autorów omawianego tu podręcznika, realizacji następujących etapów: (i) studenci zapoznają się z informacją wstępną o firmie i starają się przeanalizować zmiany wprowadzone w firmie; zastanawiają się, dlaczego zmiany te doprowadziły do spadku zysków; prezentują swoje poglądy w tej kwestii, (ii) studenci czytają następne części (drugą i trzecią) i analizują sytuację w firmie, (iii) studenci wykonują zadania z podręcznika (znajdowanie własnych wariantów rozwiązań, zapoznanie się z innymi rozwiązaniami, decyzja co do wyboru kilku najlepszych rozwiązań i napisanie e-maila).

Według angielskich autorów J. Honan i Ch. Sternman Rule (2002), właściwa metodologia i przygotowanie nauczyciela są kluczowe w realizacji studiów przypadku, a tzw. 'teaching plan' musi być zawsze dokładnie przemyślany. S. May podkreśla znaczenie właściwej metodologii pisząc: „the key to success lies in learning and applying a series of guidelines and checklists which will enable you to work on a case logically and with confidence” (May 1984: 8). Podobnie do 'teaching plan' podchodzą specjaliści z Harvard Business School (Garvin 2003).

Na podstawie zdobytego doświadczenia w nauczaniu Business English z wykorzystaniem studiów przypadku można generalnie przyjąć, że ich realizacja w procesie glottodydaktycznym powinna obejmować następujące etapy: (i) czytanie opisu przypadku w częściach albo w całości (w zależności od zaplanowanych zadań), (ii) analizowanie i omawianie przedstawionej sytuacji w oparciu o dane jakościowe, (iii) analiza i omawianie danych ilościowych (tabel, grafów, danych liczbowych, dokumentów finansowych), (iv) ewentualne uzupełnienie brakujących danych (poprzez wspólne przyjęcie pewnych hipotetycznych założeń) i ich przedstawienie, (v) przedstawienie ograniczeń wewnętrznych (w firmie) i zewnętrz-

nych (na rynku), (vi) ustalenie celów firmy i ich prezentacja, (vii) prezentowanie swoich rozwiązań i opinii, uzasadnianie ich i bronienie swojego punktu widzenia, (viii) dyskusowanie nad propozycjami rozwiązania problemu zaproponowanymi przez innych, (ix) opisanie dwóch/trzech najlepszych rozwiązań i porównanie ich pod kątem efektywności, kosztów oraz skutków krótko- i długoterminowych, (x) wybranie i przedstawienie najlepszego rozwiązania wraz z uzasadnieniem jego wyboru, (xi) przedstawienie planu awaryjnego (plan B), (xii) przedstawienie planu działań, które trzeba podjąć, aby wprowadzić w życie najlepsze rozwiązanie, (xiii) wyznaczenie osób odpowiedzialnych za realizację tych działań i określenie terminów ich wykonania, (xiv) napisanie raportu, listu, notatki służbowej, e-maila, protokołu zebrania na podstawie omówionego studium przypadku (Jendrych, Wiśniewska 2008).

Zrealizowanie powyższych etapów metodologicznych daje możliwość pełnego wykorzystania studiów przypadku w nauczaniu języka biznesowego. Etapy te dają ogólne ramy i mogą być stosowane przy korzystaniu z większości dydaktycznych studiów przypadku, także zaczerpniętych z innych podręczników do nauki języka biznesowego.

Co więcej, podane etapy mogą być realizowane podczas analizy przypadków pochodzących z akademickich podręczników zarządzania, marketingu czy HR. Przypadki takie mogą stanowić dobry autentyczny materiał dydaktyczny dla grup zaawansowanych na kierunkach ekonomicznych. Podobnie też, studia przypadku z anglojęzycznych podręczników akademickich mogą być z powodzeniem wykorzystywane dla kształcenia studentów na kierunku lingwistycznym. Stosowanie takiego materiału na zajęciach praktycznej nauki języka Business English, szczególnie w procesie kształcenia umiejętności mówienia i pisania, może być bardzo skuteczne i atrakcyjne dla studentów lingwistyki. Może być dla nich również okazją do zdobywania i doskonalenia sprawności biznesowych.

Czasami analizowanie studiów przypadku przez studentów lingwistyki może z powodów merytorycznych – przy bardziej złożonych i wymagających wiedzy fachowej przypadkach – okazać się trudne. Nie oznacza to jednak, aby z tego powodu rezygnować z tej metody. Oznacza raczej potrzebę opracowania dodatkowych materiałów wprowadzających do danego przypadku. Oznacza także potrzebę starannego wyboru studiów przypadku reprezentatywnych dla różnych dziedzin biznesu. Przystępując do analizy konkretnego przypadku ze studentami, wykładowca powinien być przygotowany na pytania z ich strony i mieć dostateczną wiedzę, by na nie odpowiedzieć. Dla wykładowców może to się wiązać z koniecznością pozyskiwania wiedzy z zakresu zarządzania, finansów czy ekonomii.

Wydaje się, że postępowanie zgodne z zaproponowaną tu metodologią zapewnia optymalne wykorzystanie studiów przypadku dla celów glottodydaktycznych, zarówno na zajęciach ze studentami kierunków ekonomicznych, jak i lingwistycznych.

Różne możliwości wykorzystywania studium przypadku jako materiału dydaktycznego – rola uczącego

Analiza przypadku powinna być dokładnie zaplanowana i dobrze przygotowana przez wykładowcę. S. May (1984: viii) twierdzi, że „case studies play an invaluable role in stimulating thought and providing opportunities to gain insight into problems and into opposing views about those problems. This is only partially accomplished if they are not handled skillfully”. D. Garvin podaje, że ta forma nauki powinna być bardzo dobrze przygotowana. Jego zdaniem, studia przypadku to forma nauki kierowana przez nauczyciela i oparta na dyskusji, w której studenci są współtwórcami procesu uczenia się (Garvin 2003).

Ważne jest, aby dobrze zastanowić się nad doбором przypadku. Należy wziąć pod uwagę poziom grupy i wiedzę studentów oraz dobrze zanalizować przypadek przed podaniem jego treści studentom. Korzystając ze studiów przypadku zaczerpniętych z anglojęzycznych podręczników akademickich zarządzania, marketingu czy ekonomii należy pamiętać o prostej zasadzie, na którą zwraca uwagę G. Easton (1982: 1), a mianowicie: „it is never wise to judge a case by its length”. Czasami krótkie opisy przypadków są trudniejsze w opracowaniu niż dłuższe. Z drugiej zaś strony, że jak podają T. Dudley-Evans i M. St John, „business case studies can involve a large amount of background reading, difficult texts and difficult concepts. Data overload is a feature of their construction, so the time to read, understand and absorb the data can be over-long when the students’ aim is to develop language and skills” (Dudley-Evans, St John 2008: 193).

Podczas analizowania przypadku na zajęciach wykładowca powinien w zasadzie odgrywać minimalną rolę: stawiać dociekliwe pytania, podawać brakujące informacje lub prosić studentów o zaproponowanie pewnych hipotetycznych danych. W żadnym razie nie powinien krytykować wygłaszanych przez studentów opinii ani nie sugerować żadnego rozwiązania. „A case teacher’s primary function (...) is to act as a facilitator, breaking down barriers among students, making case discussions lively, and keeping the class on the track” (Honan, Sternman Rule 2002: 9). Nauczyciel czasami powinien być bardziej obserwatorem lub mediatorem niż aktywnym uczestnikiem dyskusji. Natomiast w ramach przygotowania studentów do analizy konkretnego przypadku powinien zaplanować naukę potrzebnego słownictwa specjalistycznego, struktur i sprawności w oparciu o dodatkowe materiały. Zdaniem S. May „many students pass through courses, but do so without learning problem solving and decision making skills which firstly are necessary for effective case study work and secondly can be transferred to solving real life problems” (May 1984: vii).

Po analizie i omówieniu przypadku nauczyciel powinien zastanowić się nad celem i formą zadania pisemnego. Często w praktyce jest tak, że zadanie pisemne zależy od przebiegu dyskusji i od zaproponowanego przez studentów rozwiązania. Elastyczność w wyborze tego zadania wydaje się metodycznie uzasadniona.

Studia przypadku dają duże pole działania dla nauczyciela (Jendrych, Wiśniewska 2008). Może on wykorzystywać ten sam materiał, ale stawiać uczącym się różne zadania. Może korzystać z różnych form pracy (indywidualna, grupowa, na

zajęciach, w domu). Może włączać do tej metody kształcenie sprawności określanych jako *business skills* (Brieger 1997), a w szczególności prezentacje, negocjacje, prowadzenie zebrań i uczestnictwo w zebraniach oraz opisywanie danych graficznych. Może – odpowiednio dobierając zadania – stosować ten sam przypadek w grupach studentów o różnym poziomie znajomości języka. Może (jeśli ma pewne doświadczenie w pracy ze studiami przypadków) sam tworzyć fikcyjne miniprzypadki dydaktyczne, np. na podstawie informacji w mediach lub – pod warunkiem, że ma dostęp do informacji z firmy i zgodę na ich wykorzystanie – rzeczywiste miniprzypadki dydaktyczne.

Walory studium przypadku jako materiału dydaktycznego w nauczaniu specjalistycznego języka Business English

Studium przypadku jako materiał dydaktyczny jest cenne z przedstawionych poniżej powodów.

1. Umożliwia kształcenie czterech podstawowych sprawności językowych: czytania, mówienia, rozumieniu tekstu słuchanego i pisanie (Council of Europe 2001). Podczas analizowania przypadku szczególnie intensywnie kształcone są dwie sprawności: mówienie i pisanie. Te sprawności są związane z produkcją własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych, a zatem są najtrudniejsze do opanowania dla uczącego się. W związku z tym należy im poświęcić najwięcej uwagi. W glottodydaktyce specjalistycznego języka Business English mało jest materiałów kształcących jednocześnie i w naturalny sposób wszystkie podstawowe sprawności językowe (macroskills) (Richards, Schmidt 2002).

2. Umożliwia kształcenie umiejętności komunikacyjnych, a głównie umiejętności prowadzenia dyskusji i udziału w dyskusji, prezentowania opinii, przedstawiania oceny alternatywnych rozwiązań i umiejętności uzasadniania swoich opinii. Te umiejętności są ważne dla sprawnego funkcjonowania w zakresie języka specjalistycznego (Grucza S. 2008b), (Borges, Head 2005), (Brieger 1997), (Mamet 2002). Jak podaje S. Szadyko „najczęstszą funkcją społeczną języka jest jego funkcja komunikatywna jako środka porozumiewania się między ludźmi” (Szadyko 2007: 71), a w świecie biznesu kształcenie umiejętności komunikacyjnych jest bardzo istotne dla przyszłego sprawnego funkcjonowania zawodowego.

3. Umożliwia włączenie elementów kulturowych do nauki języka. Niektóre studia przypadku są pisane specjalnie z myślą o kulturze organizacyjnej lub o różnicach pomiędzy poszczególnymi kulturami. Warto w tym miejscu podkreślić rosnące znaczenie interkulturowości komunikacji specjalistycznej (Grucza S. 2008a) oraz znaczenie tzw. umiejętności międzykulturowych (intercultural skills), o których pisali liczni autorzy np. M. Byram (1997, 2000, 2005), N. Brieger (1997), M. Neymann (2005), J. Ćwiklińska i S. Szadyko (2005).

4. Umożliwia kształcenie sprawności biznesowych (*business skills*), takich jak prezentacje, negocjacje, przewodniczenie i uczestniczenie w zebraniach oraz opisywanie danych graficznych (Brieger 1997), (May 1984).

5. Umożliwia kształcenie sprawności menadżerskich, takich jak sprawne i szybkie analizowanie sytuacji biznesowych, podejmowanie działań w sytuacji

kryzysowej (zarządzanie kryzysem), wysuwanie hipotez, szacowanie ryzyka, porównywanie alternatywnych rozwiązań i przewidywanie ich skutków, interpretowanie danych ilościowych typowych w praktyce biznesu, uwzględnianie znaczenia czynnika ludzkiego, niezależność myślenia i umiejętność podejmowania decyzji (Brieger 1997).

6. Umożliwia poszerzanie wiedzy przedmiotowej z zakresu zarządzania, marketingu, HR, finansów, ekonomii. Pomaga w sposób praktyczny stosować metodę *content-and-language integrated learning*, czyli łączy akwizycję języka specjalistycznego Business English ze zdobywaniem lub poszerzaniem wiedzy o przedmiotach ekonomicznych (Jendrych, Wiśniewska 2008).

7. Pozwala na praktyczne zastosowanie posiadanej wiedzy teoretycznej z zakresu zarządzania, marketingu, HR, finansów, ekonomii oraz na interpretowanie rzeczywistości biznesowej w świetle różnych teorii (Chrostowski 2009).

Powyższa lista możliwości, jakie wynikają z analizy studiów przypadku na zajęciach językowych, przemawia za szerszym korzystaniem z tego rodzaju materiałów dydaktycznych. Jak stwierdza S. Grucza, „cele glottodydaktyczne to cele mające za zadanie ułatwienie ‘rekonstrukcji’ idiolektu specjalistycznego w obrębie drugiego języka” (Grucza S. 2008b: 152–153). Z dotychczasowych doświadczeń w nauczaniu Business English w uczeniach ekonomicznych wynika, że studia przypadku zastosowane jako materiał glottodydaktyczny ułatwiają i przyspieszają tę ‘rekonstrukcję’ w znacznym stopniu.

Wykorzystywanie studiów przypadku w nauczaniu specjalistycznego języka biznesu pomaga poprawić sprawność w zakresie trzech głównych funkcji technolektu, o których piszą J. Lukszyn i W. Zmarzer: funkcji komunikatywnej, instrumentalnej i poznawczej (Lukszyn, Zmarzer 2006: 13). Zastosowanie studiów przypadku umożliwia realizację integracyjnego podejścia do nauczania języków specjalistycznych: uczy języka we wszystkich jego funkcjach (Grucza S. 2008a), a ponadto kształci podstawowe sprawności biznesowe i menadżerskie. Ważne jest, aby traktować studia przypadku jako teksty dydaktyczne dające duże potencjalne możliwości wykorzystania. Zdaniem S. Gruczy, „teksty dydaktyczne to [...] takie teksty, które posiadają szczególne właściwości dydaktyczne, czyli są dydaktycznie relewantne” (Grucza S. 2008c: 174); niewątpliwie studia przypadku to teksty należące do tej kategorii. Ich relewancja dydaktyczna jest jednak w pewnym stopniu determinowana także przez samego wykładowcę. Właściwy z językowego punktu widzenia dobór przypadków i właściwa metodologia ich analizowania są tu bardzo istotne. Jak podają J. Hohan i Ch. Sternman Rule (2002: 15) „an effective case may be defined as one that meets instructor’s pedagogical goals and facilitates learning”.

Należy pamiętać, że „prymarna funkcja rzeczywistych języków specjalistycznych konkretnych specjalistów – tzn. ich idiolektów specjalistycznych – polega na tym, że umożliwiają ich posiadaczom z jednej strony tworzenie i nadawanie, a z drugiej odbieranie i rozumienie tekstów specjalistycznych oraz posługiwanie się nimi i uczestniczenie w dyskursach specjalistycznych. W tym sensie języki specjalistyczne pełnią funkcję ‘instrumentów’ wytwarzania i wyrażania wiedzy specjalistycznej, a także porozumiewania się w odniesieniu do niej” (Grucza S. 2008b: 207).

W rzeczywistym świecie biznesu studia przypadku są typowym przykładem stosowania dyskursu specjalistycznego przez zespół menadżerów, którzy wymieniają poglądy, opisują proponowane rozwiązania, przedstawiają argumentację, krytykują i omawiają planowane działania. Jak stwierdza S. Grucza, „dyskursem specjalistycznym’ można nazwać konkretnie zrealizowany interakcyjny ciąg tekstów różnych autorów – uczestników dyskursu. Inaczej mówiąc: dyskurs specjalistyczny jest ciągiem przemiennym tekstów specjalistycznych różnych autorów, realizowanych w ramach określonej interakcji (specjalistycznej)” (Grucza S. 2008b: 22). Symulacja dyskursu specjalistycznego na zajęciach językowych jest dla studentów kierunków ekonomicznych oraz dla studentów lingwistyki wszechstronnym i przydatnym ćwiczeniem.

Wreszcie należy jeszcze raz podkreślić, że studia przypadku są realizacją zasady wiązania akwizycji języka specjalistycznego z nauczaniem treści przedmiotowych tzw. *content-and-language integrated learning*, w skrócie: CLIL (Jendrych, Wiśniewska 2009). Zasada ta mówi, że ucząc się języka obcego, można korzystać z tekstów specjalistycznych i dzięki nim/poprzez nie poznawać nową dziedzinę wiedzy lub poszerzać swoją dotychczasową wiedzę specjalistyczną w danej dziedzinie (Language Policy Division 2006).

Atrakcyjność studium przypadku dla uczących się

Wiadomo, że atrakcyjność materiałów dydaktycznych przekłada się na większe zaangażowanie uczących się i na większą motywację do nauki języka (Donna 2000). Z doświadczenia dydaktycznego na wyższej uczelni ekonomicznej wynika, że studenci kierunków ekonomicznych są bardzo zainteresowani studiami przypadku i że uważają je za atrakcyjny materiał dydaktyczny. Dzieje się tak z kilku powodów. Studium przypadku ma walory opowieści z życia wziętej, w której student jest konfrontowany z rzeczywistym zadaniem decyzyjnym. Jak stwierdzają J. Honan i Ch. Sternman Rule (2002), dobry przypadek jest zagadką, o której studenci myślą także po zakończeniu dyskusji. Dobre studium przypadku nie narzuca żadnego rozwiązania i pozwala na wiele różnych interpretacji, w których poważne problemy praktyczne są powiązane z kontekstem edukacyjnym. Student ma możliwość wykorzystania swojej kreatywności. Ma możliwość zademonstrowania, dlaczego wybrany przez niego sposób rozwiązania problemu jest zasadny. Ma możliwość konstruktywnego krytycyzmu w stosunku do rozwiązań proponowanych przez innych. W realizacji studium przypadku inicjatywa jest po stronie uczącego się. Może on przyjąć na siebie rolę decydenta, postawić się w sytuacji kierownika podejmującego decyzje ważne dla firmy. Studenci bardzo lubią takie role. Lubią także atmosferę rywalizacji, która towarzyszy wyborowi najlepszego rozwiązania. Fakt, że rozumieją pewne mechanizmy w świecie biznesu, jest dla nich źródłem satysfakcji i motywuje ich do dalszej nauki.

Atrakcyjność studiów przypadku dla przyszłych nauczycieli Business English polega na tym, że mają do czynienia z materiałem uczącym biznesowego myślenia. Analizując przypadki, uczą się rozumieć realia i uwarunkowania rzeczywistości biznesowej. Uczą się patrzeć na konkretną sytuację oczami ludzi biznesu i prak-

tycznie wykorzystują znajomość języka specjalistycznego w realistycznej sytuacji biznesowej.

Przy analizowaniu biznesowych studiów przypadku dla celów glottodydaktycznych obserwuje się, że język specjalistyczny nabiera znaczenia nie jako cel sam w sobie, ale jako narzędzie spełniania przyszłej roli zawodowej. W związku z tym student jest przekonany, że robi coś ważnego i przydatnego dla swojej kariery, a to znacznie zwiększa jego motywację do nauki języka (Donna 2000).

BIBLIOGRAFIA

- BRIEGER N. (1997) *Teaching Business English Handbook*, York.
- BURGES S., HEAD K. (2005) *How to Teach for Exams*, Harlow.
- BYRAM M. (1997) *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*, Clevedon.
- BYRAM M. (2005) *The roots of culture-in-language teaching*, <http://elt.britcoun.org.pl/forum/roots.htm>, [data dostępu: 20.01.2008].
- BYRAM M. (2000) *Assessing Intercultural Competence in Language Teaching*, <http://inet.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum/Espr18/byram.html>, [data dostępu: 20.01.2008].
- CHROSTOWSKI A. (2009) *Casy jako metoda dydaktyczna i badawcza* (materiał niepublikowany, wygłoszony na warsztatach dla wykładowców Akademii Leona Koźmińskiego), Warszawa.
- COTTON D., FAVLEY D., KENT S. (2004) *Market Leader*, Harlow.
- COUNCIL OF EUROPE (2001) *Europejski system opisu kształcenia językowego*, Strasbourg
- ĆWIKLIŃSKA J., SZADYKO S. (2005) *Obszary wiedzy specjalistycznej w wybranych wariantach języka business communication*, w: Lewandowski J., Kornacka M., (red.), *Teksty zawodowe w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach, Języki specjalistyczne 5*, Warszawa, s. 81–98.
- DONNA S. (2000) *Teach Business English*, Cambridge.
- DUDLEY-EVANS T. ST JOHN M. (2008) *Development in English for Specific Purposes*, Cambridge.
- DUSZAK A. (1998) *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*, Warszawa.
- EASTON G. (1982) *Learning from Case Studies*, Prentice Hall International.
- ELLIS M., JOHNSON C. (1994) *Teaching Business English*, Oxford New York.
- GARVIN D. (1991) *Barriers and Gateways to Learning*, w: CHRISTIANSEN C.R. (red.) *Education for Judgement*, Boston, s. 3–14.
- GARVIN D. (2003) *Making the Case*, Boston.
- GLASER B., STRAUSS A. (1967) *The Discovery of grounded theory*, Chicago.
- GRUCZA F. (2008) *Języki specjalistyczne – indykatory i/lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego*, w: Lukszyn J. (red.) *Podstawy technolingwistyki I*, Warszawa, s. 5–23.
- GRUCZA S. (2004) *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*, Warszawa.
- GRUCZA S. (2006) *Idiolekt specjalistyczny – idiokultura specjalistyczna – interkulturowość specjalistyczna*, w: Lewandowski J., Kornacka M., Woźniakowski W. (red.) *Teksty zawodowe w kontekstach kulturowych i tłumaczeniach, Języki specjalistyczne 6*, Warszawa, s. 30–49.
- GRUCZA S. (2008) *Teksty specjalistyczne: Językowe eksponenty wiedzy specjalistycznej*, w: Karpiński Ł. (red.) *Kulturowy i leksykograficzny obraz języków specjalistycznych, Języki specjalistyczne 8*, Warszawa, s. 181–193.
- GRUCZA S. (2008a) *O konieczności tworzenia korpusów tekstów specjalistycznych*, w: Lukszyn J. (red.) *Podstawy technolingwistyki I*, Warszawa, s.197–224.
- GRUCZA S. (2008b) *Lingwistyka języków specjalistycznych*, *Języki-Kultury-Teksty-Wiedza*, Warszawa.

- GRUCZA S. (2008c) *Dydaktyka translacji. Terminologiczna preparacja dydaktycznych tekstów specjalistycznych*, w: Lukszyn J. (red.) *Podstawy technolingwistyki II*, Warszawa, s.163–174.
- HAMEL J. et al. (1993) *Case study methods*, Newbury Park.
- HARMER J. (1998) *How to Teach English*, Harlow.
- HARMER J. (2001) *The Practice of English Language Teaching*, Harlow.
- HONAN J., STERNMAN RULE CH. (2002) *Using Cases in Higher Education*, San Francisco.
- JENDRYCH E., WIŚNIEWSKA H. (2008) *One Case – Many Opportunities* (materiał niepublikowany, referat wygłoszony na 21st Annual Besig Conference), Bonn.
- JENDRYCH E., WIŚNIEWSKA H. (2009) *O nauczaniu Business English*, Warszawa.
- LANGUAGE POLICY DIVISION (2006) *Profil polityki w zakresie edukacji językowej. Raport ekspertów: Polska*, Council of Europe, Strasbourg.
- LUKSZYN J. (2005) (red.) *Słownik terminologii przedmiotowej*, Warszawa, (wyd. 2).
- LUKSZYN J., ZMARZER W. (2006) *Teoretyczne podstawy terminologii*, Warszawa, (wyd. 2).
- LYNN L. (1999) *Evaluating Your Success. Teaching and Learning with Cases*, New York.
- MAMET P. (2002) *Relacja pomiędzy kompetencją językową a kompetencją merytoryczną na przykładzie języka biznesu*, w: Lewandowski J. (red.) *Problemy Technolingwistyki, Języki specjalistyczne 2*, Warszawa, s. 141–151.
- MAY S. (1984) *Case Studies in Business*, Pitman Publishing.
- NEYMANN M. (2005) *Komunikacja werbalna i jej uwarunkowania kulturowe*, w: Neymann M. (2005) (red.) *Komunikacja i kultura biznesu w Europie*, Warszawa, WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, s. 13–36.
- RICHARDS C.J., SCHMIDT R. (2002) *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*, Harlow.
- SEPERICH G. J. at al. (1996) *Introduction to the Case Study Method*, <http://www.uiweb.uidaho.edu/ag/agecon/391/casestudmeth.html>, [data dostępu: 24. 10.2008].
- SJOBERG G. et al. (1991) *The case study approach in social research*, Chapel Hill.
- SOY S. (1997) *The case study as a research metod*, (materiał niepublikowany), <http://www.ischool.utexas.edu/~ssoy/usesusers/1391d1b.htm>, [data dostępu: 24. 10. 2008].
- SZADYKO S. (2007) *Abrewiacja jako pochodna tekstów specjalistycznych*, w: Kornacka M. (red.) *Teksty specjalistyczne jako nośniki wiedzy fachowej, Języki specjalistyczne 7*, Warszawa, s. 71–97.
- THORNBY S. (2002) *How to Teach Vocabulary*, Harlow.
- WEREDA W. *Wspieranie dydaktyki nauk zarządzania w aspekcie metody badawczej – studium przypadku*, www.fundacja.edu.pl/organizacja_referaty/10.pdf, [data dostępu: 10.02.2009].
- WITTE A. (1999) *Interactive Cases for Business English*, Paris.
- YIN R.K. (1984) *Case study research. Design and methods*, Beverly Hills.
- ZMARZER W. (2008) *Dydaktyczne aspekty badań terminologicznych*, w: Lukszyn J. (red.) *Podstawy technolingwistyki II*, Warszawa, s.183–189.
- <http://harvardbusiness.org/search/100011>, [data dostępu:12.02.2009].
dostępu 24.02.2009].
- <http://www.aare.edu.au/00pap/bac00287.htm>, [data dostępu: 10.02.2009].
- <http://www.njcu.edu/cill/vol6/dinapoli.html>, [data dostępu: 10.02.2009].
- <http://learnenglish.de/Teachers/casestudies.htm>, [data dostępu:12.02.2009].
- <http://www.doingbusiness.org/features/casestudies2008.aspx>, [data dostępu:10.01.2009].

CASE STUDIES USED IN TEACHING BUSINESS ENGLISH

The aim of the article is to present the methodology of using case studies in teaching business English to upper-intermediate and advanced students. In the first part it gives a brief history of case studies, then it presents the structure and the basic parts of a mini-case. The last part deals with the methodology of using cases in a business English class. It stresses the significance of case studies in teaching the four language skills. It also recommends the case study method for teaching business and management skills such as analysing facts and figures, presenting the case, giving opinions, negotiating and chairing a discussion. The case study method can also be helpful when dealing with cross-cultural issues in a business English course.

Case studies are valuable ESP materials with a great teaching potential. They may be challenging for both students and teachers. They are effective in teaching the productive language skills of speaking and writing. In addition, they practise content-and-language integrated learning (CLIL) and prepare students to perform successfully in their future business roles.

Słowa kluczowe: case studies, ESP, business English, methodology, teaching materials, language skills, business skills, CLIL